

3. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 204 с.

Анотація

Стаття посвячена проблемі формування естетического опыта личности средствами искусства слова на занятиях по иностранному языку. Анализируется значение личностного смысла искусства слова для человека.

Жигінас Т.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

**МОТИВАЦІЙНО-СПОНУКАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ –
СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ФАКТОР ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ДО КОНЦЕРТНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В сучасних умовах розвитку педагогічних наук все більше ваги набирає метод моделювання. Його можна використати як потужний засіб формування позитивної мотивації студентів до освітньої роботи.

Вирішити проблему підготовки до концертного просвітництва можна лише з врахуванням розвитку мотиваційної сфери студентів, яка зумовлює процес становлення і розвитку їх професійних і особистісних якостей, плідність творчих устремлінь, виступає основою їх професійного і життєвого самовизначення. Якщо не забезпечити потрібної мотивації концертно-освітньої діяльності, неможливо буде досягти потрібного ефекту за час навчання.

Мета мотиваційно-спонукального компоненту полягає у винайденні стимулів заохочення студентів до концертно-просвітницької діяльності, виробленні у них позитивного ставлення до цієї частини їх професійної підготовки. Формування мотивів діяльності має велике значення, виступаючи джерелом активного засвоєння студентами умінь і навичок художньо-практичної роботи з учнями, професійних знань.

Мотивація в вітчизняній психології і педагогіці розкривається як система мотивів, що визначає конкретні форми діяльності, або поведінки людини, підкреслює необхідність аналізу цієї сукупності мотивів, якими вони зумовлюються (В.І.Войтко). Визначається, що одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів, що зовні однакові дії можуть реалізуватись завдяки різним мотивам (С.У.Гончаренко).

В зарубіжній психології поняття мотивації трактується не лише як спонукальна сила, а й як регулятивний засіб з контролюючими і оцінними функціями (Дж.Аткінсон, К.Левін). Важливого значення для музикальної педагогіки набувають дослідження Д.М.Узнадзе, В.М.М'ясищева, О.М.Леонтьєва, де підкреслюється, що мотивація діяльності є важливим чинником розвитку особистості, активізації її діяльності. Мотив діє переважно як суб'єктивний фактор, отже важливо знайти засоби переходу зовнішніх спонук у внутрішні стимули діяльності особистості (С.Л.Рубінштейн).

Одним із важливих аспектів вчення про мотивацію виступає ідея її цілісності, а звідси виникає інтерес до власне структури мотиваційної сфери особистості. Цілісність “мотиваційного ядра”, що спонукає студентів до концертно-освітньої діяльності, у нашому дослідженні забезпечується взаємодією таких мотивів, як усвідомлення студентами соціальної значущості концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва в період розбудови національної культури; соціальна затребованість знань, умінь і навичок, сформованих в процесі підготовки до концертно-освітньої діяльності; досягнення життєвого успіху на основі професійної компетентності, музично-мистецького удосконалення.

Соціальна спрямованість підготовки вчителя музики – одна з проблем, важливість якої важко перебільшити, вирішення її пов'язано з завданням художньо-виховного впливу мистецтва. Музикант-освітянин – це не лише людина, що передає учням відповідний обсяг знань. Це, насамперед, цікава особистість, з широким світоглядом, з умінням бачити глобальні загальнолюдські цінності професійної діяльності, підноситись над звичайними педагогічними турботами узгоджувати повсякденні проблеми з завданнями підвищення духовності нації.

Сучасна вітчизняна педагогіка має в своєму розпорядженні змістовні дослідження на теми соціального спрямування мотиваційної сфери майбутнього вчителя, його духовного зростання (І.А.Зязюн, А.Й.Капська, Г.М.Лактіонова, О.Г.Мороз, О.М.Олексюк). Змістовний бік соціального виховання вбачається передусім в актуалізації національної ідеї, в орієнтації навчально-виховного процесу на гуманістичні цілі, на формування у студентів загальнолюдських ціннісних орієнтирів.

Ідеї розбудови національної культури, втілення гуманістичних засад в процес музичного виховання школярів стали змістовною основою і наших віднайдень у досліджуваному напрямку. Разом з тим в процесі роботи ми

стикнулись з серйозними труднощами, пов'язаними з обмеженим розвитком духовної культури студентів, перебільшеним прагматизмом у побудові перспектив професійної діяльності. Більшість студентів зорієнтовано на досягнення близьких цілей навчально-академічного плану, мають “заземлені” уявлення про пріоритети професії, завдання соціально-духовного порядку лишають їх байдужими. Причину суто прагматичного ставлення до навчання, відмежування від загальнолюдських і національних орієнтирів професійного розвитку ми вбачаємо не тільки в ускладнених умовах сьогоденного життя студентської молоді, а і у відсутності необхідного спрямування фахових занять, широкого погляду на проблеми музичного виховання, на соціальне призначення мистецької діяльності. В зв'язку з цим наші дослідницькі зусилля було спрямовано на віднайдення тих засобів, які б сприяли узгодженню перспектив музично-фахового і соціального розвитку студентів, подоланню протиріччя між прагматичним і духовним спрямуванням їх професійного становлення. Цим завданням відповідав такий характер проведення музично-фахових занять, який в наших пошуках знайшов назву “заохочувальної методики”. Сутність її полягає в розкритті перед майбутнім вчителем музики цінностей просвітництва, у формуванні їх ставлення до концертно-освітньої діяльності як до престижної діяльності, що під силу особистостям з високим рівнем розвитку і музично-виконавської і духовної культури.

Основними аспектами заохочення студентів до концертно-просвітницької діяльності виступили: усвідомлення студентами на рівні переконання освітнього пафосу виконавської діяльності видатних музикантів та тієї визначної ролі, що відіграли вони в суспільстві; ознайомлення з прикладом освітньої діяльності викладачів з музично-виконавських дисциплін. Прагнення наслідування викладача особистісно “наближує” соціальні завдання концертно-освітньої діяльності, стає стимулом до опанування її специфічних умінь і навичок; залучення студентів до вирішення безпосередніх просвітницьких завдань як фактор спонукання до активного переживання діяльності. Не умозорове споглядання, а емоційно-діяльнісне втручання у справу стає важливою передумовою до усвідомлення соціально-духовних координат просвітництва, створює ефект особистої причетності до розвитку музичної культури суспільства; досягнення гедоністичного ефекту від оволодіння специфічними засобами концертного просвітництва. Поєднання слова про музику і її музична інтерпретація, виконавське і словесне тлумачення твору в

їх художньо-образному поєднанні мають сприйматись студентами як оригінальний і захоплюючий різновид навчання, а перспектива творчої самореалізації в реальних умовах спілкування з слухачами активізувати не лише відповідальність, а і передчуття естетичної насолоди; оцінювання культурно-освітньої діяльності як засобу ініціативного, активного ставлення до життя, до виконання професійних функцій; критика адаптивного, пристосувальницького погляду на професійну роботу.

Мотив усвідомлення соціальної значущості концертного-просвітництва діяльності стає особливо дійовим у взаємодії з мотивом соціальної затребованості професійних умінь студентів.

В системі музично-педагогічної освіти нерідко зустрічається протиріччя між виконавською і педагогічною спрямованістю навчального процесу.

Вважаємо, що при розв'язанні цього протиріччя слід виходити не з протиставлення виконавського і педагогічного аспектів. Наша позиція полягає в тому, щоб не протиставляти виконавські і педагогічні аспекти музично-фахової підготовки студентів, а з'ясовувати ті засоби навчання, які б сприяли об'єднанню переваг кожного з напрямів. Усвідомлення вад вузьковиконавського і обмежено-педагогічних підходів має орієнтувати дослідницький пошук на віднайдення шляхів інтегрованого навчання, де музично-виконавські і педагогічні аспекти були б органічно поєднані. Цим вимогам, на наш погляд, і відповідає підготовка студентів до концертно-освітньої діяльності, яка містить перспективи досягнень і педагогічного, і музично-виконавського плану.

Спонування студентів до наполегливого оволодіння мистецтвом музичного виконання і художньо-педагогічного впливу на учнів знаходить підкріплення у організації діяльності, необхідної не лише самому студенту, а й іншим людям. Мотив соціальної затребованості в процесі підготовки до концертно-освітньої діяльності набуває особливої дієвості. Не абстраговане прагнення до професійного самовдосконалення, а близька перспектива застосування набутих умінь в реальних умовах концертно-просвітницького виступу визначає вектор мотиваційної сфери навчально-виховного процесу. Не секрет, що результати музично-виконавської підготовки студентів (і не тільки в межах вищої педагогічної, а і музичної освіти) далеко не завжди знаходять вихід в реальну практику, оскільки виконавська публічна діяльність випускників музично-педагогічних факультетів обмежена з об'єктивних причин.

Концертно-освітня діяльність “долає” цей недолік підготовки, створюючи умови для музично-виконавської самореалізації студентів. Разом з тим, живе спілкування з учнівською аудиторією безпосередньо вимагає від студентів розвинених педагогічних умінь. Не умозорова мотивація, а реальна потреба виступає стимулом для педагогічного саморозвитку студентів.

Таким чином, мотив соціальної затребованості стає психологічною базою для гармонійного професійного зростання майбутніх вчителів у єдності музичного і педагогічного компонентів. Можливість творчої самореалізації, реального застосування професійних умінь виступає дієвою спонукою до концертно-освітньої діяльності, а також є засобом переорієнтації інтересів студентів з суто виконавських на виконавсько-педагогічні..

В умовах ринкових відносин досягнення конкурентоздатності професійної підготовки виступає важливим фактором активізації навчального процесу, стимулом поглиблених занять студентів з фаху. Нинішні студенти чітко уявляють собі, що перспективу престижного працевлаштування напряму пов'язано з їх професійною підготовленістю. Співставлення відповідей написання анкети та усного інтерв'ю: “Де б Ви хотіли працювати після закінчення університету?” та “Яку роль відіграє рівень Вашої професійної підготовки у працевлаштуванні ?” дало змогу виявити, що успішну реалізацію життєвих планів більшість студентів ставить в залежність від рівня професійної компетентності.

В процесі аналізу змістовного наповнення перспектив професійної діяльності студентів було з'ясовано, що майбутню роботу студенти значно більше пов'язують з педагогічними аспектами, ніж з музично-виконавськими. Наведемо перелік видів професійної діяльності, яку могли б виконувати випускники, розташований в порядку вибору студентами бажаного варіанту (від вищих до нижчих показників) ;

1. Вчитель музики в ліцеї чи гімназії; 2. Педагог в дитячій музичній школі; 3. Музичний редактор радіо- і телепрограм; 4. Дитячий хормейстер; 5. Організатор дитячих шоу-програм; 6. Викладач в педучилищі; 7. Акомпаніатор в художніх колективах; 8. Співак професійно-хорових колективів; 9. Виконавець концертного рівня; 10. Вчитель музики в школі.

Звертає на себе увагу реальність оцінок студентами власних можливостей, подекуди навіть надто критичний підхід у визначенні професійної підготовленості. Характерні відповіді: “Хотів би стати редактором дитячих програм на радіо, та не знаю чи вистачить знань,

отриманих в процесі навчання”, “Якби у нас більше вимагали, можливо б, пощастило влаштуватись в ДМШ ”, “Мене приваблює сценічна діяльність, але можливостей реалізувати себе в цьому плані не бачу.”

Завдання викладачів – розкрити можливості концертно-освітньої діяльності у підготовці до майбутньої професійної діяльності, показати, що навчальний потенціал концертно-освітньої діяльності полягає у взаємопоєднанні компонентів педагогічного і музичного, що концертно-просвітницька діяльність містить потенціал реалізації себе в сценічній діяльності. Студенти мають усвідомити також, що підготовка до концертно-освітньої діяльності може стати чинником їх особистого розвитку, а саме – формування комунікативних здібностей, артистизму, розвитку витримки і уміння зберігати творчий настрій в умовах прилюдної діяльності, тощо. Всі ці якості високо поцінуються в різних видах музично-педагогічної роботи.

В процесі дослідження було визначено, що музичний інтерес переважає над іншими мотивами навчальної діяльності студентів. Бажання розширити музичний кругозір, удосконалити виконавську майстерність, розвинути музичні здібності, продовжити “спілкування” з музикою виявились стабільнішими на всіх етапах професійної підготовки.

Віднайдення засобів зацікавлення студентів концертно-освітньою діяльністю має враховувати цю ситуацію. Переваги в бік музичного виконавства в мотиваційній сфері студентів недоцільно нівелювати. Необхідно йти шляхом опори на сформований мотив “змушуючи” його діяти в потрібному напрямку. Значно більшого ефекту можна досягти, якщо спрямувати переваги і уподобання в річище доцільних, бажаних мотивів, а не знецінювати обрану студентами діяльність. Коли в мотиваційній сфері майбутнього вчителя переважає орієнтація на музично-виконавську діяльність, не раціонально руйнувати її. Значно важливіше знаходити можливості для того, щоб задіяти “музичний інтерес” як чинник заохочення до концертної діяльності освітнього напрямку.

Використана література

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. – К., 1995.
2. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна – К., 1997.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – М.: Мысль, 1965.

4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность // Избр. психол. произв.: В 2-х т. – М.: Педагогика, 1983.
5. Падалка Г.М. Учитель, музыка, діти. – К.: Муз, Україна, 1982.
6. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1976.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М: Учпедгиз, 1946.
8. Шацкая В.Н Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. – М.: Педагогика, 1975.

Аннотация

Мотив социальной востребованности становится психологической базой для гармонического профессионального роста будущих учителей музыки. Возможность творческой самореализации, реального применения профессиональных умений выступает действенным стимулом для педагогического саморазвития студентов, понуждением к концертно-просветительской деятельности. Предлагаем рассмотреть мотивационно-принудительный компонент как составную процесса становления и развития профессиональных и личностных качеств студентов, а также плодотворность их творческих устремлений, выступающих основой профессионального и жизненного самоопределения.

Ковчина І.М.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Захист дитинства є одним із стратегічних загальнонаціональних пріоритетів державної політики багатьох країн світу. Термін „соціальний захист” відноситься до функції держави, що означає турботу про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян, тобто дітей, інвалідів, людей похилого віку. Для здійснення цієї функції організований спеціальний орган державної виконавчої влади – Міністерство праці та соціальної політики України. Його статус визначений Указом Президента України від 30 серпня 2000 р. [5].

Метою даної статті є розгляд особливостей соціально-педагогічної діяльності фахівців із захисту прав дітей.

На сьогодні в українському законодавстві не виокремлюють дітей-сиріт та дітей – соціальних сиріт, а також не розмежовуються діти, які навчаються у